

mazása tudományát érti és a könyvnek nagyobbik fele valóban ezekkel az alkalmazásokkal foglalkozik a kulturális tevékenység legkülönbözőbb területein (társadalmi rend, egészség, gazdaság, jog, nevelés, művészet, tudomány). Miután már az előszóban utalt arra, hogy a pszichotechnikát a neveléstudományban alkalmazzák még aránylag a legrendszerezesebben, a 33. lapon szószerint ezt írja: «A nevelés terén bizonyára jogosultak az alkalmazott lélektan befolyásába vetett legkomolyabb remények, de az újabb pedagógia fejlődése azt mutatja, hogy ezek a remények gyakran elterelték a figyelmet az iskolai életnek más, nem kevésbé fontos mozzanataitól. Néhány országban a közoktatásügy vezetői olyan egyoldalúan kedveztek annak a hitnek, mely a tanítóknak pszichológiai tanulmányaitól vár minden üdvösséget az iskolára, hogy emiatt más pedagógiai törekvéseket elhanyagoltak. Pedig nem volna szabad kételkedni abban, hogy semmiféle lélektan és lélektani pedagógia nem pótolhatja amaz elsőrendű követelést, mely a tanítóknak alapos tudományos képzettségére vonatkozik azokban a tárgyakban, amelyeknek tanítására hivatott. Valóban veszedelmes reform lenne, ha a tanítók odáig jutnának, hogy egészen lélek- és neveléstudományokra biznák magukat és ez okból tudományos képzésüket elhanyagolnák.» Ezt a gondolatmenetet a 39. lapon így folytatja: «A gyakorlati pszichológusnak nem volna szabad sohasem arról megfeledkeznie, hogy egész pszichológiája csakis betekintést enged neki azokba az eszközökbe, amelyek bizonyos végcél elérésére szolgálnak, hogy azonban sohasem határozhatja meg magukat ezeket a végcélokat. A nevelésnek semmiféle lélektana sem állapíthatja meg, hogy mely pedagógiai végső feladatokat kell a tanítással megoldani. A lélektani tudás mindig csak arra taníthat, hogy egy bizonyos cél érdekében mily úton kell haladni. Megérthetjük a figyelemnek, az emlékezetnek vagy a megakasztásnak lélektani mechanizmusát és ebből az ismeretből igen jól levezethetjük, hogy az emlékezetet, a figyelmet vagy a megakasztást hogyan értékesíthetjük. De a lélektan sohasem felelhet arra, hogy *mi* érdemes figyelmünkre, hogy mely eszményt ajánlatos utánozni, vagy hogy az emlékezetnek melyik faja legbecsesebb életfeladatunkra nézve. A nevelés és oktatás tulajdonképpeni céljainak megállapítása egészen más irányú elmélkedéseknek, etikai és társadalmi téren mozgó vizsgálódásoknak van fenntartva. Ugyanez áll minden más téren.» kf.

A háborús pedagógia tízparancsolata.

Ziegler Theobald, a straszburgi egyetem egykori pedagógusa, német önérettel teljes, rendkívül érdekes és szellemes, sok kritikát tar-

talmazó és még több gondolatot ébresztő tizparancsolatot írt a nevelők számára. A több német folyóiratban közölt pontok így szólnak:

1. Tarts rendet és fegyelmet tanítványaid között, szorítsd kötelességeik pontos teljesítésére. Mert *a jövőendő nemzedékért ma inkább felelős vagy* nemzetednek, mint valaha. De azért ne légy iskolád zsarnoka, ma kevésbé, mint valaha s értened kell ahhoz is, hogy néhanapján engedékeny légy. És ne terheld meg őket sok leckével, mert hiszen az ujságot is csak el kell olvasniok naponként.

2. Ne engedd, hogy a háború *mulatsággá* legyen a tanulóifjúságra nézve; nagyon komoly dolog az. Azért ne ünnepelj szabad nappal minden győzelmet.

3. Neveld tanítványaidat *állampolgárokká*. Most van rá legjobb alkalom, mert a háború az állampolgár legkiválóbb nevelője.

4. Tanításod legyen még érdekesebb, mint amennyire ez eddig is kötelességed volt; mert a tanulók gondolatai most bizony nagyon könnyen a maguk útján járnak. Taníts hát mindent *a mostani napoknak és óráknak eseményeivel* kapcsolatban. Ha könnyen megvan rá az alkalom, semmi áron el ne mulasszad; ha meg kissé nehezen megy, akár a hajánál fogva is előránthatod.

5. Tedd minden leckeórátat *német órává*, még inkább mint azelőtt s tanítsd meg tanítványaidat a *Stein főszállásmester stílusára*. Ezt a latin órán meg a számtanin is megteheted.

6. A német órákon olvastasd *Schillert*, amennyire csak lehet s amennyire csak győződ; mert mégis csak ő a legférfiasabb a német költők között és egyelőre értéktelen dolog esztétákat nevelni.

7. Történeti óráidon beszélj sokat a *csatákról* s örülj, hogy ezt ismét megteheted anélkül, hogy kifogásolnák; ifjaidat érdeklí ez s ha szavaidat szabad perceikben mindjárt gyakorlatra váltják is, ne bánd: ez is csak hasznukra válik. S utalj rá halkán arra is, miként látszanak meg a történelemben az istenség léptei s milyen csodásan nyilatkozik meg ez mostanában.

8. Ne ragaszkodjál kínosan *a tantervhez és az órarendhez*. Ha ki van is szabva, hogy Hátsó-Indiáról kell beszélned, egészen nyugodtan háborús leckét faraghatsz belőle s vezesd el diákjaidat a Metzről Párisig vivő útra vagy a Mazúri-tavakhoz. Hiszen talán az iskolai hatóságokban se szörnyetegek, hanem értelmes és hazafias férfiak ülnek.

9. Fontold meg jól, hogy nincs-e mégis csak különbség a férfi és a nő között, s a férfinak hősiessége és a nőnek hősiessége között; azért csak hadd legyen előtted ismét problémává a *koedukáció* kérdése, ha mindjárt közoktatásügyi tanácsos vagy is. Mert férfias férfiak és nőies nők kellene nekünk s a háborúban mindenik nemnek megvan a maga külön hivatása és feladata.

10. Örülj neki, hogy vége a *gyermek századának*; mert ez nagyon balga jelszó volt. Hadvezéreink 50 és 70 év közti férfiak s a derék fiúk, a legifjabbak is, kik halálmegvetően vonulnak a harcba, komoly férfiakként fognak visszatérni nehéz férfimunkájukból s egész korukra reányomják majd lelkük bélyegét. Gy. Á.

Bél Mátyás a magyar és német nyelvről.

A mai háborúban reánk nézve nagyjelentőségű és előreláthatóan további művelődésünkre is nagyhatású lesz Németországgal való vállvetett harcolásunk a német és a magyar elem életéért s a műveltségében felgyült erkölcsi értékekért. Ebben az időben nem érdektelen idéznünk a XVIII. század eleje talán legnagyobb hatású magyar pedagógusának mai gondolkodásunkba illő szavait. *Bél Mátyásnak*, a pozsonyi ev. liceum rektorának, újjáteremtőjének, Melibœus álnévvel németek számára írt magyar nyelvkönyvében vannak ezek a sorok:

«E szerény munkát szerzője azzal az őszinte szándékkal írta, hogy anyanyelvét terjessze és egyszersmind a nagytekintetű német nemzetnek is szolgáljon. Ezért szívből kívánja, hogy a remélt haszon csakhamar meg is nyilatkozzék. És ahogyan a német nyelvet az ausztriai ház legkegyelmesebb uralkodása alatt Magyarország szívében beszélik, majd egykor a magyar nyelvet a két nemzet között létesítendő s mindkét nemzetre nézve felettébb hasznos kölcsönös érintkezés következtében beszéljék Németország legbelsőbb részeiben is. A szíves olvasó éljen boldogul és mondja a szerzővel: Áldja s egyesítse Isten a Német és Magyar Nemzetet!» (Der ungarische Sprachmeister, oder kurze Anweisung zu der edlen ungarischen Sprache. Pressburg 1729. XIII. kiadása: Pozsony, 1829.)

Ez az utolsó mondás a német eredetiben is magyarul van. A benne kifejezett óhajtás azt mutatja, hogy Bél Mátyást, mint sok más régi tankönyvíró, távoli célokra néző, mély tudatosság irányította ebben a munkájában is. S. I.

IRODALOM.

Fritz Giese, Das freie literarische Schaffen bei Kindern und Jugendlichen. 2 Teile. Leipzig, 1914. J. A. Barth, n 8° XIV + 220, IV + 242 l., 14 márka.

Azok az irodalmi munkák, melyekben a gyermekek szabadon, magukválasztotta, vagy tág körben megadott témán próbálják ki